

Referințe bibliografice

1. Directiva 2004/35/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 21 aprilie 2004 privind responsabilitatea în ceea ce privește prevenirea și repararea daunelor aduse mediului. *Journal officiel* no L 143 du 4/30/2004.

2. Ordonanța de urgență a României nr. 195 din 22.12.2005 privind protecția mediului. În: *Monitorul Oficial al României*, 31.01.2006, nr. 88.

3. I. Trofimov, G. Ardelean, A. Crețu. *Dreptul mediului*. Chișinău: Tipografia „Bons Offices”, 2015.

4. R. Drago. *Travaux de l'association H. Capitan. La protection du voisinage et de l'environnement*. Paris, 1979.

5. Adihanov. *Dreptul ecologic*. Curs de lecții. Barnaul, 2006.

6. V. S. Bădescu. *Dreptul mediului, sisteme de management de mediu*. București: Editura C.H. Back, 2011.

7. Doina Anghel. *Răspunderea juridică privitoare la protecția mediului*. Privire specială asupra răspunderii civile. București: Universul juridic, 2010.

8. M. Duțu. *Considerații în legătură cu delimitarea și corelarea sistemelor (regimurilor) juridice de prevenire și reparare a daunelor ecologice în dreptul român*. În: *Revista Dreptul*, nr. 3/2013.

9. M. Duțu. *Repararea prejudiciului ecologic în condițiile Codului civil*. În: *Pandectele române*, nr. 6/2014.

10. M. Duțu. *Un nou model de responsabilitate: răspunderea pentru viitor. Perspectiva de mediu*. În: *Pandectele române*, nr. 8/2014.

11. G. Vințanu. *Prejudiciul. Element al răspunderii civile în dreptul român și comparat*. Rezumatul tezei de doctor. <http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2012Ianuarie/CasemindraGabriela> (vizitat la 16.10.2015).

12. Oana Gligan. *Pierderea unei șanse privită prin prisma condițiilor răspunderii civile*. <https://dreptmd.wordpress.com/2015/02/08/> (vizitat la 22.10.2015).

UNELE COSIDERENTE REFERITOARE LA PARTICULARITĂȚILE ORDINII DE DREPT LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

Mariana ROBEA,

doctorandă, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

SUMMARY

Today, the European Union is a political and economic construction that was reached after several decades of integration efforts. The EU institutions were able to create and preserve the rule of law within the European commonality, serving as a benchmark for its citizens. EU institutions functioning must be permanently ensured, which are basing tools of modeling a large consensus on common values and norms within community block.

Keywords: European Union, federalism, European Law, European Treaty, European Convention on Human Rights, European Law principle, legal order

REZUMAT

Uniunea Europeană este astăzi o construcție politică și economică la care s-a ajuns după mai multe decenii de eforturi de integrare susținute. Instituțiile Uniunii Europene au reușit să creeze și să conserve ordinea de drept în interiorul comunității europene, servind ca punct de referință pentru cetățenii săi. Funcționarea instituțiilor UE trebuie asigurată permanent, acestea fiind instrumente de bază ale modelării unui consens majoritar asupra valorilor și normelor comune din interiorul blocului comunitar.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană, federalism, drept comunitar, tratat comunitar, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, principiu de drept comunitar, ordine de drept

Motivația abordării temei. Prin tema abordată intenționăm să supunem atenției doctrinei juridice problema complexă a apariției unei noi tipologii juridice, și anume tipul dreptului Uniunii Europene, denumit și *dreptul comunitar*. Articolul dorește a răspunde întrebării: este dreptul Uniunii Europene un nou tip de drept, cu determinații calitative specifice?

În prezent, sîntem martorii unor fascinante provocări în ceea ce privește Uniunea Europeană – se discută despre integrarea într-o ordine juridică supraetnatizată, despre rarcordarea la interese supranaționale, despre reconfigurarea suveranității, despre împletirea valorilor naționale cu cele ale Uniunii Europene și despre armonizarea legislației.

La început de secol XXI, într-un moment în care Uniunea Europeană traversează o controversată criză financiară, luptînd pentru o intensificare a integrării politice, apare întrebarea dacă Europa devine

ne din ce în ce mai unită din punct de vedere cultural, social și juridic, iar identitatea sa europeană e tot mai evidentă. Crearea unei Europe unite ridică o problemă delicată – compatibilitatea dintre valorile naționale și cele ale Uniunii Europene. Cele douăzeci și opt de state-membre ale Uniunii Europene sînt amenințate de procesul „deznaționalizării” și pierderii identității naționale în dauna celei europene, astfel că ne întrebăm, totodată, dacă popoarele Europei sînt pregătite să renunțe la elementele lor de specificitate și să îmbrățișeze „unitatea în diversitate”.

Poate oare dreptul comunitar, caracterizat de multilingvism și multijuridism, să fie considerat un nou tip de drept, apărut în panorama sistemelor de drept ale lumii?

Aspecte privind ordinea de drept și justiția. Justiția este idealul intangibil al dreptului, ultima și cea mai înaltă expresie a acestuia. Astfel, vorbind despre ordinea de drept,

nu se poate face abstracție de sfera justiției, or, când se abordează subiectul justiției, conexiunea cu ordinea de drept este inevitabilă. În același timp, deși noțiunea de *justiție* și cea de *ordine juridică* sau de *drept* sînt apropiate, interdependente, ele nu se identifică. Ordinea de drept nu există fără justiție, iar justiția își pierde eficacitatea în cazul în care apar discrepanțe în ordinea de drept. Prin urmare, realizarea imperativului de conservare și apărare a ordinii de drept – trăsătură definitorie a statului de drept – este de neconceput în lipsa unui mecanism de garantare a lui, în care un loc important îi revine funcției justiției îndeplinite de instanțele judecătorești.

Ordinea de drept este condiționată de următorii factori: norme sociale, relații sociale reglementate prin aceste norme, conformitatea comportării oamenilor care intră în aceste relații cu prevederile normelor. Condiția obligatorie pentru crearea ordinii de drept o constituie respectarea prevederilor normelor juridice, adică realizarea principiului legalității [1]. Ordinea de drept este rezultatul realizării prevederilor dreptului în relațiile sociale sau desfășurarea relațiilor supuse reglementării juridice în strictă conformitate cu normele dreptului [2].

Normele juridice, împreună cu relațiile juridice născute în baza lor, alcătuiesc ordinea de drept, parte componentă a ordinii sociale. Ordinea de drept constituie condiția de baza a echilibrului ordinii sociale, garanția realizării drepturilor esențiale ale individului și funcționării corecte a instituțiilor.

Evoluția ordinii juridice europene în textele și tratatele comunitare. Este unanim recunoscut faptul că la baza înființării Uniunii Europene se află Planul Marshall¹, care a creat condițiile unui sistem de cooperare economică ce a permis realizarea primelor proiecte de integrare europeană.

¹ A se vedea http://www.marshallfoundation.org/library/doc_marshall_plan_speech.html (vizitat la 08.10.2015).

La sfîrșitul Primului Război Mondial, în ciuda ideilor exprimate în timp, construcția unei structuri europene care să încadreze statele de pe continent într-o identitate economică și politică comună era imposibil de realizat. Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial a fost ca o stavilă în implementarea acestui țel. Dar speranța a reapărut după încheierea acestuia, Europa postbelică fiind caracterizată de euforie federalistă. Cu toate acestea, statele europene însă au manifestat prudență față de ideea de federalism, din cauza temerii pierderii suveranității.

Startul construcției blocului comunitar a fost dat de Ministrul de Externe francez Robert Schuman, care dorea crearea unei „înalte autorități” supranaționale, care să dirijeze producția și desfacerea oțelului și cărbunelui în Europa. La baza propunerii lui Schuman se afla *planul elaborat de Jean Monnet*² [3].

La 18 aprilie 1951, Franța, Germania, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg au semnat Tratatul de instituire a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO), intrat în vigoare la 23 iulie 1953³ [3].

Prin semnarea Tratatului CECO au fost create patru instituții: o Înalță Autoritate, o Adunare responsabilă pentru controlul politic și Consiliul Miniștrilor, constituit din reprezentanți ai state-

² Jean Monnet s-a născut la 9 noiembrie 1888 în Cognac, Franța, într-o familie de comercianți de coniac. Consilier pe probleme economice și om politic francez, J. Monnet și-a dedicat viața cauzei integrării europene. A fost sursa de inspirație a Planului Schuman, care prevedea unificarea industriei grele a Europei Occidentale.

³ Prin instituirea Comunității Europene a Cărbunelui și a Oțelului (CECO), intrată în vigoare în iulie 1952, Europa supranațională înregistrează primul său mare succes. Cele șase state-membre ale acestei organizații renunță pentru prima dată, într-un domeniu totuși încă limitat, la o parte din suveranitatea lor în favoarea Comunității.

lor-membre. CECO mai dispunea de o Curte de Justiție – organism jurisdicțional avînd ca scop respectarea normelor Tratatului.

Cîteva ani mai tîrziu, în 1957, au fost semnate la Roma Tratatul ce instituie Comunitatea Europeană (CEE) și Tratatul instituind Comunitatea Europeană a Energiei Atomice (CEEA) sau EURATOM.

Și Tratatul de la Roma prevede constituirea unor instituții – o Comisie (Înalta Autoritate), executivul independent al Comunității, Consiliul de Miniștri, ca organ interguvernamental și autoritate legislativă, Curtea de Justiție ca autoritate judiciară și o adunare parlamentară cu rol consultativ.

Deși Tratatul de la Bruxelles din 1965, intrat în vigoare în 1967, cunoscut ca Tratatul de fuziune, a unificat instituțiile celor 3 comunități (CECO, CEE, CEEA), acestea pot să-și exercite fiecare puterea în cadrul Comunității în care funcționează, fiind aplicabil *principiul autonomiei tratatelor comunitare*. Art. 232 al Tratatului CEE prevede că dispozițiile sale, în calitate de *tratat general*, nu le modifică pe cele din CECO și CEEA, care sînt *tratate speciale* [3]. Practica Curții de Justiție tinde însă să unifice, în interpretările sale, prevederile celor 3 tratate.

În 1985 a fost dată publicității Carta Albă⁴, document care a pus bazele unui program legislativ în vederea realizării pieței interne, obiectiv propus să fie atins pînă la 31 decembrie 1992.

Un an mai tîrziu, prin Actul Unic European (AUE), care a încorporat Carta Albă, a fost realizată prima mare reformă a Tratatelor Comunităților. Documentul a avut ca scop principal concretizarea pieței interne, definite ca „o zonă

⁴ Acest document stabilea cu mare claritate și precizie lista obstacolelor care se opuneau unei veritabile libere circulații în interiorul comunității, precum și lista măsurilor de luat pentru a le suprima.

fără frontiere interne în care este asigurată libera circulație a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalului” și intrată în vigoare la 1 ianuarie 1993 [4].

Prăbușirea regimurilor comuniste din Est constituie punctul de plecare al procesului de reunificare a continentului european. Practic, începînd cu acel moment, UE și țările candidate au pregătit împreună extinderea în cadrul parteneriatelor de aderare bilaterale care stabilesc, pentru fiecare țară, eforturile prioritare ce trebuie îndeplinite pentru asumarea obligațiilor legate de aderare, conform unei agende precise [5].

La 7 februarie 1992 a fost semnat Tratatul de la Maastricht, cunoscut ca Tratatul asupra Uniunii Europene (TUE), care prevedea trecerea de la piața unică la o uniune economică și monetară și implicat trecerea la o monedă unică, o politică externă și de apărare comună și întărirea protecției drepturilor și intereselor cetățenilor statelor-membre prin instituirea unei cetățenii a Uniunii. Totodată, au fost create premisele unei cooperări mai strînse în domeniul justiției și afacerilor interne (JAI), garantîndu-se siguranța și securitatea popoarelor în condițiile unei libere circulații a persoanelor [6].

În anul 2003, la Nisa a avut loc o nouă modificare a tratatelor menționate⁵, care a avut ca scop crearea unui sistem funcțional pentru un număr mai mare de membri și gestionarea unei extinderi fără precedent.

Din cauza că nici Tratatul de la Nisa nu a putut rezolva problemele cu care se confruntă Uniunea Europeană, în baza Declarației de

la Laecken din 2001⁶, a fost instituită Convenția europeană privind redactarea unui text cu caracter constituțional, care să acopere în mod real și eficient nevoile comunității europene [7].

Evoluția comunitară în direcția adoptării unei Constituții părea să dea câștig de cauză federalismului, direcția fiind de la interguvernamental spre integrat. Uniunea Europeană tindea spre un nou statut, depășind formal categoria organizațiilor internaționale în direcția primirii unor competențe care țin mai degrabă de esența statului federal [8].

La data de 18 iunie 2004, Consiliul European a adoptat proiectul de Tratat constituțional, care, din motive istorice, a fost semnat la Roma, la 29 octombrie 2004. Denumirea completă a Tratatului este „Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa”.

Schimbările de esență aduse de Tratatul constituțional au fost legate în special de includerea în Tratat a Cartei Drepturilor Fundamentale ale UE, fiind astfel deschisă calea aderării ulterioare a UE la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, și de primirea de către UE în mod explicit a personalității juridice. Totodată, prin tratat a fost recunoscută dimensiunea socială a Uniunii, între obiectivele acesteia fiind și dezvoltarea unei economii sociale de piață și progresul social. În domeniul justiției și afacerilor interne s-a prevăzut înființarea unui Parchet european cu competență în lupta contra fraudelor comunitare, precum și împotriva

⁶ Declarația enumeră 60 de probleme referitoare la viitorul Uniunii, în jurul a 4 mari teme: diviziunea și definirea puterilor, simplificarea tratatelor, organizarea instituțională și progresul în direcția unei Constituții pentru cetățenii europeni. Ea a convocat o Convenție, care i-a reunit pe principalii actori, pentru a examina problemele fundamentale puse de viitoarea dezvoltare a Uniunii pentru a pregăti cit mai complet și mai transparent viitoarea conferință interguvernamentală.

criminalității grave, cu dimensiune transfrontalieră.

Cu toate aceste obiective a căror implementare era necesară, Constituția pentru Europa nu a trecut testul ratificării, fiind respinsă la vot mai întîi de Franța, apoi de Olanda. Respingerea Tratatului constituțional impunea găsirea unei soluții pentru continuarea construcției comunitare.

Tratatul de la Lisabona (cunoscut ca Tratatul de Reformă), semnat de statele-membre UE la 13 decembrie 2007 și intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, amendează Tratatul privind Uniunea Europeană (cunoscut ca Tratatul de la Maastricht) și Tratatul de instituire a Comunității Economice Europene. Principalele modificări au vizat în esență aspecte de ordin tehnic și organizatoric în plan instituțional (trecerea la votul cu majoritate calificată în mai multe domenii din cadrul Consiliului de Miniștri, o schimbare a calculului majorității, acordarea mai multor puteri Parlamentului European, formîndu-se o legislatură bicamerală, alături de Consiliul de Miniștri. De asemenea, a fost consolidată personalitatea juridică a UE și a fost introdusă funcția de președinte permanent al Consiliului European, precum și cea de Înalț Reprezentant al Uniunii pentru Afaceri Externe și Politică de Securitate. Totodată, Tratatul a acordat calitate legală Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene [9].

Astfel, Tratatul de la Lisabona a constituit un progres în ceea ce privește constituționalizarea Uniunii, „în special acordînd forță juridică Cartei drepturilor fundamentale, fără a face însă un salt revoluționar care să transforme Uniunea într-un stat federal” [10].

Principiile generale ale dreptului comunitar. Înțelegerea construcției europene din punct de vedere legal constituie în continuare

⁵ Cele mai importante modificări aduse de Tratatul de la Nisa sînt următoarele: 1. Deciziile se iau prin întrunirea majorității calificate (se renunță la unanimitate). 2. Se introduce majoritatea dublă, care cere, pe lîngă majoritatea calificată, majoritatea statelor-membre (pe principiul că fiecare stat ar avea un vot).

subiectul unor intense discuții⁷. În timp ce unii autori concep Uniunea ca o unitate juridică, plasând alături statele europene, cât și sferele economică și politică sub reglementarea dreptului comunitar, alți autori extrag din textele tratatelor ideea unei separări complete între Uniune și Comunități. Conform acestei viziuni aflate la polul opus, Uniunea și domeniile substanțiale care îi revin trebuie să fie văzute ca un cadru de drept internațional. Însă, după cum susține Ulrich Everling [11], practica a depășit de mult timp aceste debateri teoretice și tratează Uniunea Europeană și Comunitățile ca o asocieră uniformă în vederea integrării. Cert este însă că părțile semnatare ale tratatelor nu au conștientizat fuziunea Uniunii și a Comunităților într-o unitate juridică, ci au considerat organizația ca întreg drept o unitate economico-politică, și nu legală, căreia i se vor aplica principiile dreptului comunitar [11].

Dacă în soluționarea unei cauze, Curtea de Justiție trebuie să trimită sau să aplice principii generale de drept desprinse din ordinea juridică națională a statelor-membre sau din ordinea juridică internațională, trimiterea sau aplicarea se poate face doar dacă principiile respective „sînt compatibile cu principiile comunitare și cu specificul ordinii juridice consacrate în textele comunitare” [12]. De asemenea, principiile generale de drept capătă autoritate în cadrul dreptului Uniunii prin practica jurisprudențială, „însă se bazează

⁷ A se vedea Armin von Bogdandy and Jürgen Bast (eds.). *Principles of European Constitutional Law*. Oxford: Hart Publishing, 2nd edn, 2009. Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law, Oxford: Hart Publishing, 2006; Alec Stone Sweet. *The Judicial Construction of Europe*. New-York: Oxford University Press, 2004; Wojciech Sadurski, Adam Czarnota, Martin Krygier (eds.). *Spreading Democracy and the Rule of Law? The Impact of EU Enlargement on the Rule of Law, Democracy and Constitutionalism in Post-Communist Legal Orders*. Dordrecht: Springer, 2006, etc.

întotdeauna pe consacraarea lor într-un sistem juridic organizat fie la nivelul statelor-membre, fie comun statelor-membre sau rezultînd din natura Uniunii Europene” [13].

Principiile Uniunii Europene sînt *obligatorii* pentru instituțiile sale, iar actele sau măsurile adoptate, indiferent dacă sînt de natură administrativă sau legislativă, care ar încălca unul dintre principiile menționate mai sus sînt *ilegale*, ele putînd fi anulate de Curtea de Justiție.

Principiile dreptului comunitar sînt formulate de Curtea Europeană de Justiție:

a) *Principiul proporționalității* a fost formulat în sensul că *măsurile care se iau nu trebuie să depășească obiectivul propus*. S-a decis însă că legalitatea unei măsuri este afectată numai dacă este evident necorespunzătoare. Măsura nu trebuie să meargă mai departe decît este necesar pentru atingerea obiectivului, iar atunci cînd există posibilitatea de a alege între două sau mai multe măsuri, urmează să fie aleasă cea care aduce atingerea celei mai mici.

b) *Principiul egalității* – i se mai spune și al *nediscriminării* și constă în *aplicarea unui tratament egal al părților în situații identice și comparabile*. Nediscriminarea privește naționalitatea, sexul, libera circulație a mărfurilor, serviciilor, capitalurilor, persoanelor. Este aplicabil tuturor relațiilor juridice stabilite pe teritoriul comunitar.

c) *Principiul securității juridice* constă în *certitudinea că aplicarea legii într-o anumită situație să fie previzibilă, legea să fie ușor de stabilit, destinatarii ei să aibă siguranța că se aplică o anumită prevedere legală și nu alta și că va fi interpretată în mod unitar*. O lege care nu a ajuns la cunoștința destinatarilor nu poate fi aplicată și nici nu poate retroactivă.

d) *Principiul dreptului la apărare* constă în posibilitatea subiecților de a lua parte la orice procedură judiciară sau administrativă pentru susținerea intereselor legitime [7].

Fiind surse de drepturi și obligații, principiile îngrădesc activitatea de decizie a instituțiilor europene, mai ales că nu există domeniu al Uniunii care să fie străin de aceste principii. Principiile generale decurg din legile naționale, dar prin jurisprudența Curții ele dobîndesc o valoare normativă independentă, reprezentînd în final valori democratice fundamentale, întipărite adînc în moștenirea politică și culturală comună a statelor-membre.

Aplicabilitatea dreptului comunitar în dreptul intern al statelor-membre. Normele din dreptul comunitar *au o aplicabilitate imediată și directă în dreptul intern*, fără a mai fi nevoie să fie ratificate printr-un act normativ național. În *dreptul intern*, normele comunitare au locul lor distinct, nu se confundă, nu se suprapun și nu se identifică cu cele naționale, iar judecătorii naționali sînt obligați să le aplice cu prevalență față de cele din dreptul intern. Prioritatea normei comunitare nu este rezultatul unei ierarhii între autoritățile naționale și cele comunitare, statele păstrîndu-și suveranitatea, ci este urmarea convenției dintre statele-membre. În caz contrar, norma încetează să mai fie comună, fiind golită de conținut și de finalitate [7].

Prin statutul lor adoptat de tratatele comunitare, țările-membre ale Uniunii Europene sînt nevoite să delege o parte din puterile lor acesteia, astfel încît în domenii specifice, de interes comun, deciziile sînt luate la nivel european, de către instituțiile europene. Principalele trei instituții cu rol decizional – Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene și Comisia Europeană – reprezintă un “triunghi instituțional” ce elaborează politici și adoptă acte (regulamente, directive, decizii) care sînt aplicate pe tot teritoriul UE. Aplicarea normelor UE este supravegheată de către Curtea de Justiție a Comunităților Europene, iar partea financiară a activităților este verificată de Curtea de Conturi Europeană. Pe

lîngă instituții, UE include o serie de organisme specializate, cu rol financiar, consultativ etc.

UE beneficiază de un cadru instituțional unic în lume, în care:

- prioritățile generale sînt stabilite de Consiliul European, care reunește liderii naționali și europeni;

- deputații europeni, aleși prin vot direct, reprezintă interesele cetățenilor în cadrul Parlamentului European;

- interesele Uniunii în ansamblu sînt promovate de Comisia Europeană, ai cărei membri sînt desemnați de guvernele naționale;

- guvernele promovează interesele statelor-membre, în cadrul Consiliului Uniunii Europene [14].

Particularitățile ordinii de drept la nivel comunitar. În prezent, sîntem martorii unei apropieri și influențări reciproce a sistemelor de drept din toate statele lumii, acest lucru fiind evident chiar din existența Uniunii Europene, care a dat naștere și unui tip nou de drept – *dreptul Uniunii Europene*.

Datorită globalizării, se observă în prezent o tendință de *armonizare sau de apropiere a dreptului în lume*. Doctrina subliniază că „cea mai sensibilă” armonizare a dreptului este cea realizată la nivel *regional*, unde Uniunea Europeană este cel mai bun exemplu (regulamentele și directivele se aplică în 28 de state). Totuși, Augustin Fuerea atenționează, încă în anul 2006, că armonizarea legislativă „nu trebuie privită ca o integrare din punct de vedere juridic, ci ca o cooperare politică. Armonizarea legislativă nu înseamnă identitate legislativă, ci urmărește armonizarea principiilor de drept și a normelor juridice naționale, organizate pe domenii specializate” [15].

Deși ordinea juridică internațională se bazează pe *cooperarea statelor*, fără a se duce atingere atribuțiilor specifice suveranității de stat, dreptul Uniunii Europene este un drept comun statelor-membre, Curtea de Justiție a Comunită-

ților Europene interpretînd că acest drept constituie „o ordine juridică proprie, integrată sistemului juridic al statelor-membre”⁸. În aceeași hotărîre, Curtea accentuează că prin reglementările adoptate s-a instituit o „comunitate de durată nedeterminată, dotată cu instituții proprii, cu personalitate juridică proprie, cu capacitate juridică, cu capacitate de reprezentare internațională și cu puteri reale izvorîte dintr-o limitare de competențe sau dintr-un transfer de atribuții ale statelor-membre către Comunitate”.

Dreptul unional reglementează raporturile juridice din cadrul Uniunii Europene, dar și dintre Uniune și statele-membre, subliniază statutul instituțiilor Uniunii, definind totodată atribuțiile și competențele sale.

Regulile de drept instituțional comunitar reglementează în principal aspecte ca: domeniul de aplicare a tratatelor, revizuirea lor și aderarea noilor state, personalitatea juridică a Uniunii Europene, organizarea instituțiilor europene, funcțiunile și atribuțiile lor, precum și relațiile dintre ele. Regulile de drept material se referă în principal la exercitarea atribuțiilor organelor de elaborare a politicilor naționale și administrative prin intermediul interdicțiilor europene, în scopul aplicării dreptului Uniunii, fie printr-o acțiune, fie printr-o inacțiune. Ele privesc totodată stabilirea unor norme de conduită pentru persoanele care intră în sfera de influență a dreptului Uniunii.

Dorim să subliniem că voința juridică a UE reprezintă esența dreptului Uniunii și nu trebuie să fie privită ca simpla sumă aritmetică a

⁸ Cauza 6/64 M. Flaminio Costa c. Enel [1964]. Cauza Costa a consacrat existența unui principiu esențial în ceea ce privește raportul dintre dreptul comunitar și dreptul intern al statelor-membre; în cazul în care apare un conflict între o normă comunitară și o normă națională contrară, întotdeauna norma comunitară va avea prioritate, deci o forță juridică superioară. A se vedea Dan Vătăman. Dreptul Uniunii Europene, curs universitar. București: Editura Universul Juridic, 2010, p. 24.

voințelor individuale ale statelor, ci ca o voință juridică distinctă de a lor. Acest lucru este normal, deoarece discutăm despre o Uniune, astfel că se pune problema trăsăturilor tipice, chiar dacă există și particularități.

Putem afirma că relația dintre dreptul Uniunii și dreptul național al statelor-membre este dialectică. Pe de o parte, dreptul Uniunii împrumută elemente din dreptul național pentru a umple lacunele din Tratat, iar pe de altă parte, dreptul Uniunii hrănește sistemele naționale în special prin intermediul instanțelor naționale.

Avînd în vedere toate cele menționate, subliniem că dreptul Uniunii Europene reprezintă o nouă tipologie juridică din perspectiva teoriei dreptului și poate fi definit ca ordinea juridică specifică, avînd caracter autonom și unitar, integrată în sistemul juridic al statelor-membre, grupînd totalitatea normelor juridice cuprinse în tratatele Uniunii Europene, precum și în actele instituțiilor proprii, care au fost adoptate în aplicarea tratatelor și emise în baza unei proceduri specifice.

Recunoașterea unei ordini juridice proprii semnifică faptul că normele juridice ale Uniunii Europene formează o structură complexă de norme juridice care au un set bine determinat de izvoare de drept, în timp ce instituțiile Uniunii au proceduri bine stabilite de a sesiza și a sancționa încălcările și derapajele.

Prin raportare la ordinea juridică a statelor-membre, dreptul Uniunii Europene este o ordine juridică *autonomă și originală*, care este caracterizată de o triplă autonomie: autonomia izvoarelor sale, autonomia noțiunilor de drept ce nu depind de calificările țărilor-membre și autonomia normelor juridice ale Uniunii Europene, care nu pot fi lipsite de eficacitate juridică prin dreptul intern al membrilor. Mai mult, chiar dacă există această autonomie, nu trebuie să ignorăm că acest drept reprezintă o ordine juridică integrată în sistemul juridic al statelor-

membre, concretizat prin faptul că instanțele naționale sînt obligate să aplice normele Uniunii Europene identic în spațiu și timp.

Considerații finale. Uniunea Europeană este astăzi o construcție politică și economică la care s-a ajuns după mai multe decenii de eforturi susținute de integrare ale majorității statelor europene. După secole în care Europa fusese teatrul unor războaie devastatoare, se puneau bazele unei integrări prin care să se asigure pacea și prosperitatea Europei. Integrarea europeană presupunea și crearea unei piețe unice, în cadrul căreia trebuiau încurajate schimburile comerciale, concurența, dar erau necesare de a fi create și condițiile care trebuiau să permită libera circulație a mărfurilor, a persoanelor și a capitalurilor.

În ciuda eșecului adoptării Constituției Europene, evoluția Uniunii Europene s-a făcut în două direcții: 1) *de la economic la politic*, constînd în evoluția de la cele 3 comunități economice inițiale (CECO, CEE și Euratom) spre o uniune cu competențe largite; 2) *de la național la federal*, constînd în crearea unor instituții supranaționale și în apariția dreptului comunitar.

Totodată, evoluția a avut loc și în planul întinderii europene, de la cele 6 state fondatoare la cei 28 de membri în prezent.

Instituțiile UE au reușit să creeze un profil distinct și, deși se manifestă diferit în funcție de fiecare stat-membru în parte, servesc totuși ca punct de referință pentru cetățenii europeni. Abilitatea instituțiilor europene de a exprima o identitate comună este totodată înrădăcinată în natura UE. Din moment ce nu există nicio narațiune istorică europeană în baza căreia să se fondeze o identitate comună, instituțiile unionale ar putea deveni „purtătoarele” unui mit istoric european. Dacă în trecut diferențele politice extreme erau contestate prin conflict militar, actualmente sînt exprimate printr-o negociere îndelungată la nivelul in-

stituțiilor supranaționale, bazată pe regula de drept.

Datorită implicațiilor constituționale ale primatului și efectului direct, dreptul european a devenit intrinsec dezbaterilor constituționale naționale și discursurilor politice. Dincolo de punctele de referință comune oferite de alte instituții europene, Curtea Europeană de Justiție (CEJ), prin hotărîrile sale cu privire la drepturile sociale, culturale și economice, a stabilit fundații inalienabile pentru o identitate comună tuturor europenilor care trăiesc în cadrul UE.

Dreptul European a ajutat instituțiile europene să medieze identitățile individuale și colective compozite, fiind totodată instrument al modelării unui consens majoritar asupra valorilor și normelor comune, exprimate sub atenta supraveghere a CEJ. În acest fel, identitatea europeană a devenit tot mai identificabilă și semnificativă pe măsură ce instituțiile europene, politicile culturale și dreptul articulează valorile deținute în comun.

Apreciem că doar în măsura în care Uniunea Europeană se fundamentează pe o *voință juridică autonomă și pe principii și valori care se situează în zona eternului juridic*, atît pentru rațiunea individului, cît și pentru identitatea națională a statelor-membre, este posibilă „unitatea în diversitate” și deci existența unei noi familii juridice.

Totuși, funcționarea instituțiilor UE trebuie asigurată, echilibrul instituțional nu trebuie abandonat, iar separația puterilor trebuie în continuare garantată. Europa nu se va crea dintr-odată. Proiectul european își va trage în continuare seva din forța acțiunii imediate asupra elementelor de integrare limitate, dar decisive. Politica externă și de securitate comună va fi dotată cu o dimensiune „securitate-apărare”. Spațiul european de securitate și de justiție progresează considerabil. Succesul Europei va depinde de eterogenitatea sa, în care diversita-

tea culturală este bogăția cea mai de preț.

Referințe bibliografice

1. Aristotel. *Ethics Nicomachica*. București: Ed. IRI, 1998.
2. Costică Voicu. *General Theory of Law*. Bucharest: Ed. Sylvi, 2001.
3. Adrian Năstase. *Europa quo vadis?* București: Ed. Monitorul Oficial, 2003, p. 28-35.
4. http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/ro/FTU_3.1.1.pdf (vizitat la 08.10.2015)
5. http://europa.eu/legislation_summaries/enlargement/2004_and_2007_enlargement/e50017_ro.htm (vizitat la 08.10.2015)
6. Marin Voicu. *Drept comunitar – teorie și jurisprudență*. Constanța: Ed. Ex Ponto, 2002, p. 9-10.
7. Radu Stancu. *Drept comunitar – suport curs*. București: Editura Fundației “România de Măine”, 2010, p. 12-125.
8. <http://www.scritub.com/stiinta/stiinte-politice/ISTORICUL-UNIUNII-EUROPENE-91779.php> (vizitat la 09.10.2015)
9. https://ro.wikipedia.org/wiki/Tratatul_de_la_Lisabona (vizitat la 09.10.2015)
10. Hugues Dumon. *Présentation générale des changements induits par le Traité de Lisbonne*. În: Nicolas de Sadeleer, Hugues Dumont, Pierre Jaddoul, Sébastien Van Drooghenbroeck (coord.). *Les innovations du traité de Lisbonne. Incidences pour le praticien*. Bruxelles: Ed. Bruylant, 2011, p. 42.
11. Ulrich Everling. *From European Communities to European Union*. În: A. von Bogdandy, P.C. Mavroidis and Y. Mény. *European Integration and International Co-ordination, Studies in Honour of CD Ehlermann*, 2002, p. 139-176.
12. Felician Cotea. *Drept comunitar european*. București: Editura Wolters Kluwer, 2009, p. 463.
13. Dan Vătămănuș. *Dreptul Uniunii Europene, curs universitar*. București: Editura Universul Juridic, 2010, p. 18.
14. http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_ro.htm (vizitat la 09.10.2015)
15. Augustin Fuerea. *Manualul Uniunii Europene, ediția a 3-a revăzută și adăugită*. București: Editura Universul Juridic, 2006, p. 228.

НАУЧНО-ЮРИДИЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ М. Н. ГЕРНЕТА НА СОЦИАЛЬНЫЕ ПРИЧИНЫ ПРЕСТУПНОСТИ

Ксения КИНДЮК,

аспирантка кафедры теории государства и права Национального университета «Одесская юридическая академия»

SUMMARY

The article deals with the doctrinal views of Michael Gernet on historical dynamics of social factors of crime. The analysis of methods used by various researchers to study this phenomenon is done and on the basis of their works, classifications of the causes of crime are described. The comparative analysis of anthropological and sociological approach to the study of crime is given in the article. The author had shown an association between the number of crimes and age, marital status, heredity, physical factor, standard of living and the prices of bread. Based on these relations, Michael Gernet proposed measures to reduce the number of crimes by organizing labor, combat unemployment improve living standards and promote education.

Keywords: crime, sociology of criminal law, Michael Gernet, factors of crime, research methods, legislative act.

* * *

В статье рассмотрены доктринальные взгляды М. Н. Гернета на виды и историческую динамику социальных факторов преступности. Выполнен анализ методов, применяемых различными учеными с целью изучения данного явления, и на основании их работ проведена классификация причин преступности, сделан компаративистский анализ антропологического и социологического подхода к исследованию преступности. Показано наличие связи между количеством преступлений и возрастом, семейным положением, наследственностью, физическим фактором, уровнем жизни населения и ценами на хлеб. На основании этих исследований М. Н. Гернетом предложены меры по уменьшению количества преступлений путем организации труда, борьбы с безработицей, повышения уровня жизни и содействия образованию.

Ключевые слова: преступление, социология уголовного права, М. Н. Гернет, факторы преступности, методы исследования, законодательный акт.

Актуальность темы исследования связана с двумя причинами. Во-первых, слабая разработанность ряда теоретических вопросов, связанных с уголовной социологией, требует изучения исторического опыта, накопленного в этой сфере юридической науки. Во-вторых, развитие историко-правовых явлений согласно законам диалектики привели к тому, что в современной Украине развиваются процессы подобные тем, что происходили в конце XIX- нач. XX в. Это ухудшение условий жизни населения, что привело к росту цен на хлеб, падение жизненного уровня населения, массовая безработица. Опасность таких сценариев заключается в том, что они могут привести к социальным катаклизмам и вспышке насилия. По этой причине необходимо обратиться к исследованиям дореволюционных ученых, которые рассматривали подобные проблемы и сделали ряд

важных практических выводов по противодействию криминализации общества. С этой точки зрения представляют интерес работы известного дореволюционного ученого, доктора юридических наук, проф. Московского университета, лауреата Сталинской премии Михаила Николаевича Гернета (1874 - 1953 гг.), который исследовал развитие социологического направления в области уголовного права и провел анализ факторов, влияющих на развитие преступности.

Анализ публикаций показывает наличие незначительного количества работ, посвященных вкладу М. М. Гернета в историческое развитие социологии уголовного права и факторов, влияющих на уровень преступности. Это исследование выполнены В.И. Бочкаревой, А.А. Герцензон, А.А. Пионтковским, М.Д. Шаргородским, В.В. Шукиным, которые фрагментарно рассматривали этот вопрос.

Целью работы является исследование доктринальных взглядов М.М. Гернета, сформулированных в монографии «Социальные факторы преступности» 1906 г. о причинах этого опасного явления.

Изложения материалов исследования необходимо начать с того, что монография М.Н. Гернета состоит из четырех разделов, в которых последовательно излагаются следующие вопросы [1, с. 4]. Это метод и содержание науки уголовного права (глава 1); факторы преступности и их классификация (глава 2); изложение основных концепций ученых, представляющих ранний этап развития социологической школы уголовного права (глава 3); вопросы, связанные с влиянием различных факторов преступности: возраст, пол, семейное положение, наследственность, уровень жизни, условий проживания, цен на хлеб и урожай (глава 4).